

ULOGA ŽUPNIKA

Već smo upoznali pravni položaj župnika u Katoličkoj crkvi, osobito u okvirima kršćanske zajednice što se zove župa.¹ Sad bi nam preostalo promotriti njegov teološko-pastoralni i stvarni položaj u današnjoj župi.

Mislim da je suvišno dokazivati potrebu odgovornog dušobrižnika u sklopu jedne crkvene zajednice. Ne može napredovati nikakva zajednica koja je prepuštena sama sebi, bez nekog koordinatora. Stoga nas više zanima pitanje *što* je župnik u župi? Koja je njegova uloga u kršćanskoj zajednici? Koji su mu glavni zadaci i dužnosti?²

Pošto župnik ima mnoga zaduženja, nije moguće govoriti o svakome napose. Potrebno je stoga naći čvrste točke oko kojih se okreće njegov pastoralni rad. Valja se ograničiti na njegove glavne i bitne vjerske uloge. One su, sasvim razumljivo, suštinski iste s poslanjem svakog svećenika koji je pozvan na pastoralni rad, k tome još uzevši u obzir specifične dužnosti voditelja župske zajednice.

Odavno je već u teologiji svećenička funkcija ustaljena kao pastirska, učiteljska i liturgijska. Ta se podjela može potpuno primijeniti i na župničku službu. Nju je prihvatio i II. vat. sabor.³ a novi crkveni zakonik ju je unio i u samu definiciju župnika (kan. 519).

Pastir Kristova stada

Glavni i vrhovni pastir čitave Crkve i svake župe napose jest Gospodin Isus, jedini Kyrios. On je sam sebe nazvao Dobrim pastišom (Iv 10,11). Svi drugi crkveni pastiri samo nastavljaju njegovo poslanje i nastupaju u njegovo ime. U tom istom smislu je i župnik pastir svoje (Isusove) župe.

A *zašto* župa – temeljna crkvena zajednica – mora imati pastira? Jednostavno zato što svako stado (a Krist je nazvao svoje vjernike, za ono doba veoma dirljivim, nazivom stada) mora imati svog pastira i čuvara. Pojmu stada pripada i njegov pastir. Bez njega bi ono stradalo, zalutalo i raspršilo se. I Kristove ovčice, okupljene u lokalnim zajednicama, žive od nesebične brige od Krista poslanih pastira. Religioznom identitetu župe, njezinom okupljanju i bogoslužju te njezinom uspješnom vjerskom životu nužno pripada i župnik.

1. *Služba Božja*, br. 3, g. 1984.

2. K. RAHNER, *Der Pfarrer*. Herder, Wien 1948. J. C. HEENAN, *EL parroco y su pueblo*. Barcelona 1958. C. R. FORDER, *The parish priest at work*. London 1959. F. LLOTTE, *Le curé dans la paroisse*. Bruxelles 1960. G. WURZBACHER, *Der Pfarrer in der modernen Gesellschaft*. Hamburg 1960. P. BAILBY, *Le curé et sa paroisse*. Paris 1961. C. DILLENCHNEIDER, *La paroisse et son curé*. Paris 1965. M. JOSUTTIS, *Der Pfarrer ist anders*. Kaiser, München 1982.

3. *Christus Dominus*, 30 (regendi, docendi et sanctificandi; pastor, magister et sacerdos).

Župništvo je i društvena potreba vjerske općine. Gledajući čisto sociološki, svaka zajednica treba nekog sabiratelja, podržatelja i vođu. Nema ni najmanje društvene grupe (sjetimo se npr. obitelji) bez odgovornog voditelja. Moderna grupna dinamika pokazala nam je da se u svakoj skupini spontano rađa neki animator ili vođa. Pošto su crkvene zajednice, kao društvena tvorevina, također podložne sociološkim zakonima, i na njihovu čelu se mora naći — *via juris ili via facti*, svejedno — neki kompetentni crkveni vođa (*presbyter*). U župi je to, dakako, župnik.

Stoga sasvim razumno zaključuje sociolog i teolog Greinacher: „Župa bez svećenika je načelno iz socioloških i teoloških razloga besmisao”.⁴ I odmah zatim nadodaje: „Postavljanje nezaređenih žena i muževa kao tzv. „*nichtordinierte Bezugspersonen*” — i ovaj pojam je u sebi protuslovan — može se smatrati samo kao rješenje za nuždu”.⁵ Sa svakog stanovišta je razložno da župa treba imati svoga župnika, a da taj bude od Crkve određeni svećenik.⁶

U skladu s tim razmišljanjem možemo zaključiti i to da svaka župa ima *pravo* na svog pastira. Božji narod, okupljen u mjesnoj kršćanskoj zajednici, to očekuje i traži, a Crkva je pozvana da prema konkretnim mogućnostima toj pravednoj želji udovolji. Kao pastoralni stručnjak F. Klostermann postavlja zahtjev: „Svaka formirana kršćanska zajednica treba najmanje jednoga zaređenog prezbitera”.⁷ I njemu je jasno da se ne može stvoriti nikakva crkvena zajednica „*ohne die stabile Präsenz eines Pfarrers*”.⁸

U posebnim okolnostima, kad nije moguće oblikovati malene i pregledne crkvene općine, u većoj župi može djelovati i više svećenika, koji nastupaju solidarno kao jedna pastoralna ekipa. No i ona treba da ima svog moderatora koji zastupa i vodi čitavu ekipu (kan. 517). Taj župski „*parvum presbyterium*”⁹ obavlja zajednički pastirsku ulogu u lokalnoj kršćanskoj zajednici.¹⁰ Gdje nema na raspolaganju dovoljno prezbitera, u pastoralnu ekipu se mogu kooptirati đakoni, redovnici i laici kao pastoralni suradnici i pomoćnici. No i za timski pastoral važi staro evanđeosko načelo: jedno stado i jedan pastir!

Premda je župnik „*pastor proprius*” (kan. 519) svojeg stada, on ga vodi, kako smo to odmah na početku rekli, u ime Prvog pastira. Krist zauvijek ostaje Vrhovni pastir Božjega stada (*arhipoimen*, kako to reče prvi papa, 1 Pt 5,4). Župnik je svećeničkim redom uključen u pastirsku ulogu Spasiteljevu. Sv. red i još k tome pastoralno poslanje (*missio canonica*) dobio je posredstvom Kristove Crkve, koja ga je pozvala, školovala i odgojila za tu službu. Kako je biskup glavni

4. *Concilium*, njem. izd. br. 3, g. 1980, str. 197.

5. *Ib.* str. 198.

6. A. LÄPPLE, *Priesterlose Gemeinde, Modell der Zukunft?* Paulinus, Trier 1980.

J. BLANK (Hg), *Gemeinde ohne Priester — Kirche ohne Zukunft?* Knecht, Frankfurt 1983.

7. F. KLOSTERMANN, *Die pastoralen Dienste heute*. Veritas, Linz 1980, 232,

8. *Ib.* 237.

9. *Directorium de pastoralis ministerio episcoporum*. Vaticano 1973, str. 176.

10. J. C. PERISSET, *Curé et presbyterium paroissial*. Gregoriana, Roma 1982.

pastir čitave biskupije, u pojedinoj ga župi zastupa mjesni župnik, biskupov glavni suradnik u djelu spasavanja („*cooperator Episcopi*”).¹¹ Mjesna ga crkvena zajednica prima i prihvaća kao Božjeg poslanika, Kristova zastupnika i biskupova suradnika.

U čemu se konkretno sastoji pastirska uloga župnika?

Kao poslaniku Božjemu, produžitelju Kristova pastirskog poslanja i predstavniku Crkve glavna mu je zadaća da ljude *vodi* putem spasenja. Osim te čisto vjerske zadaće, župnik vrši svoju pastirsku ulogu i na crkveno-društvenoj razini. On je okupljač i *ujedinitelj* Kristova stada. On ga drži na okupu u vjerskom, ćudorednom, organizacijskom, kulturnom i crkvenom pogledu. Župnik je ona kohezijska snaga koja ujedinjuje u Kristu sve različite skupine, slojeve i staleže, narodnosti i jezike istoga kraja. Među brojnim vjernicima župnik je glavni sociološki faktor jedinstva, povezivanja, integracije, ljubavi i sloge. On izravnavajući protivnosti, otupljuje sukobe, povezuje razbijene konce i objedinjuje rad svih vjerničkih snaga u župi, bilo pojedinačnih bilo kolektivnih. On je vidljiva identifikacijska točka svoje kršćanske zajednice, žarište iz kojeg zrači centripetalna moć, koja ujedinjuje, i u koje se slijevaju sve raspršene snage njezinih članova. Znak je i vez jedinstva unutar mjesne Crkve te poveziivač sa zavičajnom i općom Crkvom. Ono što je papa za čitavu Crkvu i biskup za svoju biskupiju, to je praktično župnik za svoju župu.

Dok župnik predsjedava vjerničkim zborovima, upravlja liturgijom mjesne Crkve, animira skupine i pojedince te vodi župu u cjelini, ne smije nikako zaboraviti da je on zapravo pastir ljudi, a ne ovaca, Njegovi su župljani osobe, više ili manje zrele, ali sve su djeca Božja i majke Crkve. Župniku među njima pripada očinska uloga kao predstavniku Oca na nebu i zajedničke majke na zemlji. Baš u ovo naše demokratsko i antiautoritativno doba, kad je lik *oca* toliko ozloglašen, župnik se ne smije odreći duhovnog očinstva i razočarati očekivanja vjernika. Svi oni od njega očekuju očinsku ljubav, pažnju, brigu i dobrotu. Samo on mora paziti da tu ulogu ne vrši u patrijarhalnom i paternalističkom stilu starih vremena, nego u duhu kršćanskog bratstva i poniznosti. Dok vjernici na nj računaju kao na oca, on će to stvarno biti, ali na način brata i prijatelja. Bit će im najbolji otac onda kad im bude pravi brat.¹²

Ako želimo da nam župa bude prava crkvena obitelj, ne možemo je zamisliti bez duhovnog oca. Blago onoj župi u kojoj vjernici u svom župniku gledaju oca, a on u njima braću.¹³

Jednu vrlo važnu stvar župnik ne smije nikada zaboraviti. Njegovo pastirstvo, očinstvo i vodstvo nije gospodarenje, nego *služenje*. Nije stado radi njega, nego sasvim obratno: pastir je tu radi stada. Nije narod u njegovoj službi, već je on u službi naroda. On je sluga Božji i sluga Božjeg naroda.

11. *Christus Dominus*, 30.

12. P. WESS, *Ihr alle seid Geschwister*. Grünewald, Mainz 1983.

13. Prema onoj Augustinovoju: „Pro vobis sum episcopus, cum vobis christianus” i župnik bi mogao reći: za vas sam otac, a s vama sam brat.

Stari su crkveni pisci nekada svećeničku službu rado nazivali „*ministerium regale*”. Mnogo je ispravniji stari evanđeoski izraz, koji je danas, hvala Bogu, opet oživio – *diakonia* (grčki služenje, latinski *ministerium*). Ono „regale” je sasvim suvišno i opasno zavodljivo. Neka ostane samo „ministerium”.¹⁴ Zar nije i naš Spasitelj za sebe izjavio: „*Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare*” (Mt 20,28)?

Mnogi vjernici imaju poteškoća s očinskom i pastirskom ulogom župnika. Svaka će poteškoća otpasti, budu li svećenici te svoje uloge obavljali zaista u duhu evanđeoskog služenja, tj. bude li to ne „uloga”, nego istinska i stvarna služba bližnjemu.

Tri su glavna preduvjeta za uspješnost pastoralne službe: 1. isrena poniznost svećenika kao vođe, 2. dobro poznavanje vođenika („*Ego cognosco oves meas, et cognoscunt me meae*”), 3. ljubav prema Kristovu stadu, ali djelotvorna, dokazana u dijakoniji i karitasu. Ljubav na djelu!

Evangelizator

Svećenik nije samo pastir, tj. vođa i otac Kristove braće, on je i prenositelj Dobre vijesti, dakle, evangelizator. Evangelizacija, prenošenje Kristove poruke spasa, prvotna je župnikova dužnost. Ako je poznavanje spasa i Spasitelja glavni cilj kršćanske vjere, on se postiže samo u Kristovu evanđelju. Navjestitelji, prenosioči i tumači tog evanđelja jesu oni kojima je to postavio u zadatak sam Krist: „Idite i učite sve narode” (Mt 28,19). Stoga se širitelji evanđelja zovu apostoli, misionari (= poslanici) i kerixi (= prenosioči Dobre vijesti). Danas ih jednostavno zovemo domaćom riječi svećenici.

Kao svećenik i župnik je službenik evanđelja i riječi Božje (*minister verbi*). Svoju osobnu riječ stavlja potpuno u službu spasiteljske i proročke misije Crkve (*ministerium propheticum*). I kao što je Crkva „*mater et magistra*”, tako je i njezin službenik u župi otac i učitelj. Svaki je župnik učitelj vjere i morala. Učitelj je one katoličke vjere kojom je božanski Učitelj („*unus magister vester*”) prosvijetlio naša srca i zagrijao naše duše. Čuvar je i navjestitelj jedine spasonosne nauke (orthodoksia) koja se usvaja vjerom a ostvaruje životom (orthopraxis).

Svoju proročku i učiteljsku službu dušobrižnik obavlja proučavanjem i naučavanjem Sv. pisma. Biblija mu je knjiga života i životna norma, a to isto želi da ona postane i njegovom puku. Kad je već učitelj, on je zapravo vjeroučitelj. Ne samo kršćanskoj djeci i mladeži, već i njihovim roditeljima, uopće svim ljudima dobre volje. Sustavna pouka vjere spada u njegove osnovne dužnosti (vjeronauk). A i u svakoj drugoj prigodi, u crkvi i u javnosti, u liturgiji riječi i žrtve, živom i pisanom riječi župnik nastupa kao propovjednik evanđelja.

14. Englezi se redovito služe tom riječi (ministry). Francuzi, Španjolci i Talijani također (ministère, ministerio, ministero). Nijemci imaju zgodne izraze za službenu dimenziju službeništva Dienstamt, Leitungsdienst.

Pastir Kristova stada nije samo učitelj vjere nego i morala, dakle, odgojitelj. Vjera je potrebna zbog djela, za ispravan kršćanski rast. Ortodoksija bez ortoprakse ostala bi praznom teorijom. Isus nije samo Istina nego i Život. Došao je da živimo život, i to u izobilju. Kako je Riječ tijelom postala u krilu Djevice, tako isto mora postati tijelom i djelom u životu kršćanina. Stoga je glavna briga župnika upravo utjelovljenje Riječi u praksi svakoga njegova župljanina. I nije se utjelovljenje zbilo samo jednom u povijesti, ono se proteže i u sadašnjost i u vječnost. Čudoređe je najbolji dokaz i plod vjere.

Izlaganje i učvršćivanje kršćanskog morala, tj. katolički odgoj uopće spada ne samo na propovjedaonicu nego i u ispovjedaonicu. Ono što će župnik izlagati općenito i teoretski u svojim propovijedima, to će primjenjivati individualno i konkretno prigodom ispovijedanja. U sakramentu će pokore također obavljati svoju učiteljsku službu, ovaj put više u pitanjima morala nego doktrine. Ispovjednik bi krivo shvaćao svoju službu ako bi mislio da je u ispovjedaonici samo sudac, a ne i odgojitelj i navjestitelj Božjeg mislosrđa, dakle, evangelizator.

Od svoga župnika vjernici očekuju da im bude i *savjetnik* u životnim teškoćama. Neki ga mole za savjet izričito, a većina implicite i šutke. To je slučaj posebno u vjerskim i etičkim dilemama, koje prate svačiji život. Pastoralno savjetovanje (*pastoral counseling*) danas je jedan od najvažnijih zadataka crkvenog pastira. Oduvijek je svećenik bio duhovni vođa brojnim (osobito elitnim) vjernicima, a u naše vrijeme, kad je život postao tako složen i težak, mnogima mora postati savjetnik i u svakodnevnim problemima, obiteljskim teškoćama i kriznim situacijama. Prije se pastoralnom savjetovanju davalo najviše psihoterapeutske značaj, danas više preventivni i odgojni.^{1 5}

Ipak od svih načina evangelizacije najbolja je metoda svjedočenja. Sve ostale metode i svako ostalo nastojanje bit će od male vrijednosti, ako sam učitelj ne svjedoči svojim životom ono što druge uči. Dobro je kazao papa Pavao VI. da današnji svijet ne traži učitelje (ionako ih je previše!) nego svjedoke. Stoga pastir u prvom redu mora biti *svjedok* praktične vjere. U njemu se mora očitovati jedinstvo poslanja i života, teorije i prakse. Ako želi biti „*pastor gregis*“, onada najprije mora, prema riječima sv. Petra, postati „*forma gregis*“. Ono što uči vjernike treba najprije uprizoriti u svom vlastitom vladanju. Tek onda je autentični navjestitelj evanđelja. Tako je evangelizirao i naš Gospodin: „*Coepit Jesus facere et docere*“. Najprije, dakle, „*facere*“ pa „*docere*“.

Župnik ipak nije jedini „učitelj u Izraelu“. Na čast i dužnost naviještanja Kraljevstva pozvani su i svi ostali župljani. I naši laici moraju naviještati Krista prema svojim mogućnostima i karizmama. Svećenik ih u tome ne smije ometati, dapače mu je dužnost za taj ih posao pripremiti, poučiti, poticati i oduševljavati. Apostolat laika traži Sabor, a još više suvremene potrebe u nas i u svijetu.

15. C. STEIN, *Practical pastoral counseling*. C. Thomas, Springfield 1970. H. J. THILO, *Beretende Seelsorge*. Vanderhoeck, Göttingen 1971. H. J. CLINIBELL, *Modelle beratender Seelsorge*. Kaiser, München 1971. H. FABER i dr. *La pratique du dialogue pastoral*. Centurion, Paris 1973. R. BARENZ (Hg), *Gesprächsseelsorge*. Pustet, Regensburg 1980. D. CAPPS, *Pastoral counseling and preaching*. Westminster Press, Philadelphia 1980. I. POST (Hg), *Beratung als Dienst der Kirche*. Lambertus, Freiburg 1981.

Liturg kršćanske zajednice

Župnik je u svojoj kršćanskoj zajednici ne samo pastir i učitelj, on je ujedno i njezin *liturg*. Nijedna kršćanska zajednica ne može živjeti ni opstati bez liturgije. Bogoštovlje ili bogoslužje jest bitni dio kršćanskog života, naročito mjesne vjerske zajednice. Boga slaviti cilj je ljudskog postojanja i crkvenog okupljanja. Tek u Očevom domu se njegova djeca najviše osjećaju braćom i sestrama. Liturgija je sveto djelo i zato se njezin predsjedatelj i organizator zove svet-jenik (*sacerdos*), a njegova služba svećeništvom (*sacerdotium*).

Upravo stoga je župa vjerska zajednica, ona je u biti i kulturna zajednica. Na čelu zajedničkoga liturgijskog okupljanja mora stajati pastir zajednice, župnik. Kako je u liturgiji uvijek nevidljivo prisutan i njezin Veliki svećenik, vidljivo ga i znakovito zastupa mjesni svećenik, koji zapravo djeluje „*in persona Christi*”. Premda su na liturgijskom skupu aktivno nazočni sami vjernici, njihovu zajedničku molitvenu i poklonstvenu aktivnost ujedinjuje i Bogu prikazuje u ime njegova Sina župnik, glavni celebrant mjesne Crkve. Kao glavni liturg zastupa na poseban način sve one vjernike koji su u tom času odsutni. I njihove molitve i žrtve se posreduju po zajedničkom žrtvovatelju i molitelju.

Osim molitve i obreda u božanski kult, naime, spadaju i žrtve, koje pozna svaka religija. U žrtvenom obredu pak mora postojati javni i zajednički *žrtvovatelj*. A to je otac mjesne vjerske obitelji – župnik. Žrtva se prikazuje na žrtveniku a na njemu nema mjesta za sve prisutne. U njihovo ime je žrtvuje njihov skupni predstavnik. Oltarna liturgija nije moguća bez onoga koji je stalni službenik oltara. Jedina je žrtva Novog saveza euharistija, a Krist je vlast nad svojim euharistijskim tijelom povjerio samo apostolima i njihovim nasljednicima. Svećenički red je sa svojim neizbrisivim ređeničkim pečatom nužno potreban za euharistijsko otajstvo.

Još od starih vremena vrijedi načelo: *lex orandi – lex credendi*. Isto načelo važi i u obrnutom poretku pojmova: *lex credendi est lex orandi*. Vjera se odražuje u liturgiji a liturgija živi od vjere. Molimo onako kako vjerujemo. Među molitvom i vjerom vlada tako usko jedinstvo da jedno bez drugoga apsolutno ne može postojati. To unutarnje jedinstvo upućuje i na vanjsko jedinstvo vjerskog učitelja i liturga. U jednoj istoj osobi živi i učitelj vjere i učitelj molitve. Učitelj inspirira molitvu, liturg izražava i izarava istu zajedničku vjeru molitvenog skupa. Sabiranje kršćana u vjeri i molitvi jest časna uloga pastira i evangelizatora župske zajednice.

Liturgija traži kulturno okupljanje, mjesto okupljanja i zbor vjerujućih. Okupljanja nema bez onoga koji okuplja raspršene. Mjesto okupljanja je hram ili crkva, čiji je čuvar i revnitelj upravitelj župske crkve. Nikakvo zborovanje opet nije moguće bez nekoga koji ga usmjeruje i drži na okupu. Predsjedatelj i animator bogoslužnog zbora može i mora biti vođa vjerske zajednice. Na njemu leži puna odgovornost za cijeli liturgijski život župe.

Župnikova služba nije samo sveta, ona je i posvetiteljska. Ima zadatak da *posvećuje* sve one za koje je ustanovljena. Pastir mora svoje stado hraniti zdravom

hranom, učitelj ga mora napajati pravilnim naukom, a liturg posvećivati sakramentalnom milošću. Nisu sakramenti zaludu srž katoličke liturgije. Posvetnu milost što je dobivamo prvim sakramentom uvećavamo svakim ostalim kršćanskim otajstvom. Vrhunac posvećenja doživljujemo u euharistijskom susretu sa samim Praksakramentom, s Isusom sinom Božjim. Župski liturg je posrednik stvorene i Nestvorene milosti. On nam u ime Božje daje oprostjenje grijeha, izmiruje nas s Izvorom svetosti, hrani sakramentima, zagovara molitvom i žrtvama te posvećuje osobnim primjerom kršćanskog života.

Sažetak

Ako je župnik pastir, on mora trajno boraviti među svojim stadom. Nikada ga ne smije napustiti i prepustiti vukovima. Odatle za župnika sveti — od Boga, Crkve i same prirode stvari, postavljeni — zakon *rezidencije*. Dobar pastir je stalno i vjerno, u dobru i zlu, sa svojim kršćanskim pukom. Napušta li ga bez razloga, zakida svoje stado i oskvrnjuje svoju savjest.

Ako je učitelj i prorok, najprije će se sam nadahnjivati na riječi Božjoj i svetim naukama. Teološki dobro potkovan moći će hraniti zdravom naukom i svoje vjernike. *Učenost* je uvijek bila odlika klerika, a danas to mora biti daleko više. Župnik mora svoje znanje ustrajno obogaćivati privatnim studijem i permanentnim obrazovanjem. „*Os sacerdotis custodiat scientiam*”.

Kao liturg i pomazanik Gospodnji župnik je dužan posvećivati od Boga mu povjerene duše: molitvom, žrtvom, pokorom, sakramentima, bogoslužjem i bratroslužjem. *Missa pro populo* je njegova posebna i sveta dužnost. Crkveni zakonik mu je povjerio i ove posebne liturgijske funkcije: krštenje, potvrdu u smrtnoj pogibelji, popudbinu, vjenčavanje, sprovode, procesije, blagoslove i svečane župske mise (kan. 530). U kanonima 528 i 529 potanje se opisuju ostale njegove dužnosti.

Savjesno obavljanje pastoralnih dužnosti u prvom redu zavisi o osobnim odlikama samoga župnika. Svjetionik čitave župe jesu njegove kreposti i njegova osobna *svetost*.¹⁶

16. Usp. Z. BEZIC, *Pastoralni radnik*. Sv. Ciril i Metod, Zagreb 1982. str. 184-202.